

כוונת הנחת תפילין: לכתחלה צריך לכוון לשם מצוות תפילין לכל השיטות. ואם לא כיון, כתב המחבר בסימן ס' מחלוקת אם מצוות צריכות כוונה זה אפילו בדיעבד, ופסק המחבר דהלכה היא שמצוות צריכות כוונה אפילו בדיעבד, ומעכב. והפרי מגדים מסתפק האם הכונה מעכבת מהתורה או רק מדרבנן, אבל המשנה ברורה מוכיח מדברי הראשונים, שהסבורים שמצוות צריכות כוונה, הוא מעכב מהתורה, וכן הלכה. לפי זה, מי שמניח תפילין בלא כוונת מצוה כלל, אינו יוצא ידי הנחת תפילין מהתורה, לכן חייב לכוון שמניח תפילין, כדי לקיים מצוות עשה מהתורה של הנחת תפילין. וראוי לכוון גם טעמי המצוה, ובה יהיה שכרו רב ביותר. וכוונת טעמי המצוה מבוארים בלשון השולחן ערוך, והם על פי רבינו יונה החסיד, וז"ל "כיון בהנחתם שצונו הקדוש ברוך הוא להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים. על הזרוע כנגד הלב, ועל הראש כנגד המוח, כדי שזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו, שהם מורים על יחודו, ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו. וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח, וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות, ובה יזכור הבורא וימעיט הנאותיו" עכ"ל. וכבר תיקנו לנו נוסח הכונה לומר לפני הנחת תפילין, שכולל את כל דברי המחבר. אבל יש לדעת, שאם אומר את הנוסח ואינו מכון מה שאומר, לא הועיל כלום, אבל מכל מקום בדיעבד, אם יודע שהולך להניח תפילין, אפילו לא כיון טעמי המצוה, יצא ידי חובת מצות הנחת תפילין. ואפילו לא כיון כלל, כיון שבדאי כונתו להניח תפילין יוצא ידי חובתו.

ברכה על תפילין **של ראש:** נחלקו הראשונים, האם הברכה על תפילין של יד להניח תפילין פוטרת גם את תפילין של ראש, או שיש לברך על של ראש ברכת על מצות תפילין. והלכה למעשה, רוב בני אשכנז נוהגים לברך על תפילין של ראש [מלבד תלמידי הגר"א והנהוגים כמנהגיו], ואנשי ספרד נוהגים לברך רק על של יד, ולפטור את של ראש. ונחלקו הפוסקים האם יש לענות אמן על ברכת מצוות תפילין של ראש, כיון שהיא ספק ברכה. יש אומרים שיש לענות אמן, ויש אומרים שאין לענות אמן, לכן נהגו לברך ברכה זו בלחש, אלא שאם שמע את הברכה, והוא נוהג גם כן לברך ברכה זו, יענה אמן.

האם לעשות תנאי שלא לצאת ידי ברכה על של ראש

והגאון רבי עקיבא אייגר ועוד פוסקים כתבו, שאם נוהג לברך על ראש, ורוצה לצאת ידי כל הדעות, יעשה תנאי בשעה שמברך על תפילין של יד, ויכיון שאם ההלכה היא, שלא צריך לברך על תפילין של ראש, אז מכיון בברכת הנחת תפילין של יד שלא לצאת בברכה זו את מצוות תפילין של ראש, ובה יהיה חייב ברכה על תפילין של ראש לכל הדעות. אבל הפרי מגדים כתב שאין לנהוג כן, והטעם כתב המשנה ברורה, כדי שלא יבואו לפקפק על מנהג ישראל שנתקן על פי רבותינו הראשונים. ובפסקי תשובה מביא שיש עוד טעמים מדוע יש לברך על של ראש ברכה נפרדת, שכיון שתפילין של ראש חשובות מאוד תיקנו עליהם שתי ברכות כדלהלן, גם להניח תפילין וגם על מצוות תפילין, לפי זה, אם מכון בברכת להניח שלא יצא ידי תפילין של ראש, מבטל תקנת חז"ל שתיקנו על של ראש שתי ברכות.

שיטת הטורי זהב בדין ברכות תפילין: מבואר בשולחן ערוך בסימן כו, שאם מניח רק תפילין של ראש, לפי הנהגים שלא לברך על תפילין של ראש, יברכו רק ברכת על מצוות תפילין. ולנוהגים לברך על של ראש גם כן, יברכו שתי ברכות, להניח ועל מצוות תפילין. ואם יש לו רק של יד מברך רק להניח. אבל הטורי זהב מביא תשובה בשם אחיו, דבאמת על כל אחד מהתפילין חייב לברך שתי ברכות, דכל ברכה יש לה משמעות אחרת. האחת, גוף המצוה, שהיא לזכרון להאמין מציאות השי"ת ויחודו ויציאת מצרים ושכר ועונש, ואף אם היה אוחזה בידו היה אפשר לקיים מצוה זו, ועל זה נתקנה ברכת על מצוות תפילין. והשנית, היא הנחת וקשירת תפילין במקומה המיוחד לה וכו', ועל זה נתקנה ברכת להניח תפילין. אלא שתיקנו לברך ברכת להניח בשל יד, ולפטור את של ראש, וברכת על מצוות בשל ראש, ולפטור את של יד, ולשיטתו, אם יש לו רק תפילין של יד מברך שתי ברכות.

אם מברך על מצוות בפתח או בחולם. טעה בברכות: אבל רוב הפוסקים סוברים שרק על של ראש תיקנו שתי ברכות, כמבואר, אבל על של יד לא תיקנו שתי ברכות. ויש כמה נפקא מינא למעשה בין השיטות: א. אם יש לו רק תפילין של יד, אם מברך ברכה אחת או שתיים. ב. אם נוסח ברכת על מצוות היא בפתח או בחולם, לפי שיטת הט"ז מברך בחולם בלשון רבים דעולה גם על תפילין של יד, ולפי רוב הפוסקים בפתח, דעולה רק על של ראש. ג. אם טעה ובירך על של יד על מצוות, לפי הט"ז מברך על של ראש להניח בלבד ויוצא ידי חובה, ולפי רוב הפוסקים לא יצא. וכיון שספק ברכות להקל, לכן אפילו שלחלכה אנו מברכים על מצוות בפתח, ואין מברכין שתי ברכות על של יד לחוד, מכל מקום, אם טעה ובירך על של יד על מצוות, יברך על של ראש להניח, ויצא ידי חובה.